

בג"צ מס' 182/64

רחל וסרמן נגד הרשות המוסמכת, וועדת העררים לפי חוק נכי רדיפות
הנאצים, תשי"ז-1957

א

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק
[25.3.65, 4.3.65, 24.6.64]

ב

לפני מ"מ הנשיא (זילברג), והשופטים לנדוי, מני

ג

חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957 [סה"ח 226, ע' 103],
סעיף 17 (א).

ד

ה

העותרת התגוררה בעיר יאסי שב־רומניה. עם כיבושה של העיר על־ידי הנאצים הוכתה קשה
על־ידי חיילים משתוללים, עקב כך נפלה למשכב, כשהיא סובלת מכאב־ראש חזקים, התקפות
עילפון ומלנוכוליה. מומחה למחלות עצבים ברומניה גילה אצלה סימני סקלירוזת מולטיפלכס.
לאחר עלותה ארצה, היא אושפזה כשמונה פעמים בארבעה בתי חולי־נפש שונים. תביעת העותרת
לתגמול לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, נדחתה על־ידי הרשות המוסמכת שהסתמכה
על חוות־דעתה של הוועדה הנוירולוגית המיוחדת, אשר קבעה, כי יש לדחות את הקשר הסיבתי
לרדיפות לגבי המחלה האמורה מחוסר הוכחות לקשר. על החלטה זו הוגש ערר להעדת העררים
וזו, בהסתמכה בעיקר על חוות־דעתו המקצועית של הד"ר פלדמן קבעה כי המחלה של סקלירוזת
מולטיפלכס בה לקחה המערערת נגרמה רק בשליש אחד עקב רדיפות הנאצים, כלפי החלטה זו
ניתן הצרע־תנאי.

בית־המשפט העליון, בעשותו את הצרע־תנאי החלטי, פסק —

ו

א. (1) חברי ועדת העררים גילו פנים שלא כהלכה בתחתי־הדעת של המומחה הרפואי.
נתחלפו להם זה בזה המושגים „מסייע“ ו„גורם חלקי“.

(2) הביטוי „מסייע“ פירושו: סיבה אשר, בהצטרפת למאורע שקדם לה, גוררת
אחרית את כל הנכות כולה.

ז

(3) המומחה הרפואי האמור זקף בתחתי־דעתו להשבון רדיפות הנאצים את כל
100% של נכות העותרת, למרות העובדה שראה בסבל הנפשי והגופני שסבלה ביום
הפוגרום רק גורם מסייע להתפתחות המחלה האורגנית הנדונה.

„פסק־דין“, כרך יט, חלק רביעי, תשכ"ה/תשכ"ו-1965

מ"מ הנשיא (זילברג)

(4) ההגיון מחייב, שאם סיבה א' מולידה סיבה ב', וסיבה ב' מולידה את עצם המחלה או החמרתה, הרי המחלה או החמרה הינה ילידת סיבה א', כי "בני בנים הרי הם כבנים".

הערות:

א על שאלת חלקן של הרדיפות בגרימת הנכות, עיין גם בג"צ 161/65 — פיבל הרשקוביץ נגד ועדת העררים לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, ואח' : 79, כרך יט (3), תשכ"ה/תשכ"ז-1965, ע' 187 והערות שם.

ב התנגדות לצו-על-תנאי מיום י"ד בתמוז תשכ"ד (24.6.64), המכוון למשיבות והדורש מהן לבוא וליתן טעם; מדוע לא יבטלו את החלטת המשיבה מס' 1, מיום 30.8.62, בתיק התגמולים מס' 5811/ת, לפיה נדחתה תביעתה של העותרת לתגמול, לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957; ומדוע לא יבטלו את החלטת המשיבה מס' 2, מיום 6.11.63, בערר מס' 1570/62, לפיה נקבע, כי מחלת סקלירוז מולטיפלכס, שלקתה בה העותרת נגרמה אך בשליש עקב רדיפות הנאצים, ולא הוכר כלל הקשר הסיבתי שבין רדיפות הנאצים ומחלת העצבים שלה. הצו-על-תנאי נעשה החלטי.

ג מ' גרינברג — בשם העותרת; צ' טרלו, סגן פרקליט המדינה — בשם המשיבות

צו

ד מ"מ הנשיא (זילברג): לפנינו בקשה המופנית כלפי שתי משיבות: (א) הרשות המוסמכת לפי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957; (ב) ועדת העררים הדנה בעררים שהוגשו על החלטות הרשות המוסמכת הנ"ל, וחודה מכוון בעיקרו להחלטת המשיבה השניה שפסקה, ביום 6.11.63, כי מחלת "הסקלירוז מולטיפלכס" שלקתה בה העותרת נגרמה אך בשליש (1/3) עקב רדיפות הנאצים, ולא הכירה כלל בקשר הסיבתי שבין רדיפות הנאצים ומחלת העצבים של העותרת. נצטמצם כאן בדיוננו במחלת "הסקלירוז מולטיפלכס", כי מחלת העצבים של העותרת היא, כפי שעולה מכל החומר שבתיק, תוצאה, ביטוי או סימפטום של המחלה הנ"ל.

ה 2. אקדים ואומר, כי מאז ומתמיד הייתי מלא התפעלות או — להיפך — תמהון למקרא החלטות של רופאים הקובעים, על-ידי שבר רגיל או עשורוני, את היחס המדויק שבין המחלה וגורמה; אך ההכרח לא יגונה, ומבין אני היטב כי לצורך ההגשמה, הלכה למעשה, של חוק נכי רדיפות הנאצים, מוכרחים להביע בלשון אריתמטית את חלק התגמול שחובת תשלומו מוטלת על השלטונות הישראליים מכוח חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957.

ו 3. לגופו של ענין.

מ"ם הנשיא (זילברג)

העותרת, רחל וסרמן, נולדה בשנת 1904, ביאסי של רומניה. היא נישאה לאיש בשנת 1927, ועד חודש אוגוסט, 1944, גרו, היא ואישה וילדיה, בעיר זו. כשבוע ימים מיום פרוץ המלחמה בין גרמניה וברית-המועצות, ולאחר כיבוש יאסי על-ידי הקלגסים הנאצרי-גרמנים, החלה השתוללות חיילים גרמניים ורומניים בעיר, יהודים הוצאו מדירותיהם בכוח ונחבלו ונהרגו, ביניהם העותרת הנוכחית שהוכתה מכות אכזריות בראשה ונלקחה לבית-הסוהר. כעבור יומיים שוחררה, אך נפלה בביתה למשכב, כשהיא סובלת מכאבי-ראש חזקים, התקפות עילפון וכאון-נפשי, כפי שמעיד עליה ד"ר אלתר הבר שגר אתה יחד בבית אחד, וטיפל בה למן יום הפוגרום הנ"ל ועד לשחרור יאסי על-ידי הצבא האדום באוגוסט, 1944. עת עברה העותרת מיאסי לבוקרשט ושהתה שם עד עלותה ארצה בסוף 1950 — תחילת 1951. נוכח העצבנות והמלנכוליה שתקפו אותה אחרי המכות שקיבלה ביום הפוגרום, יעצו לה רופאיה ביאסי להיכנס להריון, בתקווה שההריון והלידה ישפרו את מצבה, אך התקווה היתה תקוות-שוא, כי לאחר לידת בתה השנייה, עליזה, באמצע יוני 1944, מצבה החמיר עוד יותר, ומומחה למחלות עצבים ברומניה גילה אצלה סימנים של מחלה אורגנית הידועה בשם "סקלירוזת מולטיפלכס". גם בהיותה בבוקרשט מצבה היה קשה («היא סחבה רגל וכולה עצבים»: עדותו של משה קופציק מיום 13.5.62). ולאחר עלותה ארצה, בין שנת 1953 ו-1960, היא אושפזה כשמונה פעמים בארבעה בתי חולי-גפש שונים (הצהרתה בתיק ת/5811, מיום 13.5.62).

ואשר למצבה לפני יום הפוגרום הנ"ל, מצויה לפנינו עדותו של אהרן זלצר ומשה קופציק בתיק הנ"ל, כי היתה «אשה יפה, בריאה, ללא כל פגם» או «אשה צעירה, בריאה, ובלי כל מום». זו היא תשובה מספקת לטענת סגן פרקליט המדינה, כי העותרת לא הוכיחה את בריאותה הגופנית והרוחנית לפני יום הפוגרום הנ"ל.

בתחילת שנת 1961 הגישה העותרת לרשות המוסמכת תביעת תגמול על-פי חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957.

הרשות המוסמכת העבירה את הענין לוועדה מיוחדת (גנירולוגית), זו קבעה בישיבתה מיום 23.7.62, כי:

«לאור המסמכים המצורפים לתיק ובהתחשב במיוחד בעובדה שהפרעות סקלרוטיות בולטות הופיעו אחרי לידה בשנת 1944 סבורה הוועדה שהמחלה Multiple Sclerosis אצל התובעת אינה קשורה למכות או חבלות מהן סבלה בזמן הרדיפות. גם התופעות הפסיכוטיות קשורות למחלתה האורגנית. המחלה כשלעצמה לא קשורה לגורמים עליהם מספרת התובעת.»

ומשום כך החליטה הוועדה הרפואית המיוחדת כי:

«יש לדחות את הקשר הסיבתי לרדיפות לגבי Multiple Sclerosis מחוסר הוכחה לקשר.»

בעקבות החלטת הוועדה הרפואית המיוחדת החליטה הרשות המוסמכת ביום 30.8.62 בזה הלשון:

«לאור תוצאות הבדיקות הרפואיות שעברת במשרדנו קבעתי, כי אין הוכחה שהנכות עברה הגך תובעת תגמול, עומדת בקשר סיבתי עם הנסיבות עליהן הצבעת.»

א

על החלטה זו הוגש ערר לפני ועדת העררים על-פי סעיף 17 (א) של החוק הנ"ל, וביום 7.11.63 החליטה הוועדה כי:

«מחלה זו (הכוונה לסקלירוז מולטיפלכס) נגרמה באופן חלקי עקב רדיפות הנאצים, אנו קובעים את שיעור הגרימה בשליש.»

ב

עיקר האסמכתא לדעה זו מצאה הוועדה בחוות-הדעת של ד"ר פלדמן מסגטוריום "תוחלת" שנכתבה ביום 27.1.63. וכלפי החלטה זו הופנתה העתירה שלפנינו. ניתן צו-על-תנאי על-ידי בית-משפט זה, ובעת מהדיינים בעלי-הדין לפנינו על אישורו או ביטולו של הצו שניתן.

ג

4. לי נראה כי יש להיענות לעותרת ולעשות את הצו-על-תנאי החלטי, מן הטעם הפשוט שחברי ועדת העררים המלומדים ואתם סגן פרקליט המדינה המלומד, גילו פנים שלא כהלכה בחוות-הדעת של ד"ר פלדמן הנ"ל. נתחלפו להם זה בזה המושגים "מסייע" ו"גורם חלקי". הביטוי "מסייע" פירושו: סיבה אשר, בהצטרפה למאורע שקדם לה, גוררת אחריה את כל הנכות כולה. הלוא כה הם דברי ד"ר פלדמן בקטעים הנוגעים לענייננו:

ד

«..... הקשר בין החבלות בכלל ובעיקר חבלות הגולגולת ומאורעות נפשיים מצד אחד ובין התפרצות המחלה M.S. ידוע היטב. הרבה חוקרים בעלי שם מדגישים שבהרבה מקרים של מחלה זו מציינים חבלה שקדמה להתפרצות המחלה. כמו כן בין הגורמים המסייעים עליהם הצביעו החוקרים (כאן באה רשימה של מלומדים) ואחרים. וכן חומר עשיר בשאלה זו על הגורמים המסייעים להופעת המחלה התפרסם במונוגרפיה המוקדשת למחלה M.S. שהופיעה ב-1955.»

ה

ו

לאור האמור הרי ברור שהסבל הנפשי והגופני של הנ"ל עלול היה בהחלט להיות גורם מסייע חשוב בהתפתחות המחלה האורגנית של מערכת העצבים.»

ז

וד"ר מ' פלדמן מסכם:

«על-אף העובדה שבמקרה הנדון המחלה הנוכחית (M.S.) אובחנה (כתוב בטעות: שאובחנה) רק שלוש שנים לאחר מאורע אין להתעלם

מ"מ הנשיא (זילברג)

... שהנפגעת היתה בריאה ברוחה ובגופה לפני הפוגרום וחלתה אך ורק אחרי המאורע הטרגי הזה. חלתה ומאותה תקופה קיימת שרשרת בלתי פוסקת של הפרעות מצד מערכת העצבים המרכזית המעידה ללא ספק על הקשר בין הרדיפות ובין מחלתה אשר גרמה לה לנכות מלאה שהגיעה ל-100%.

א

לדעתי יש לזקוף את מצב בריאותה הנוכחי על השבון הרדיפות בזמן כיבוש רומניה על-ידי הנאצים.

ב

עינינו הרואות, כי למרות העובדה שד"ר פלדמן ראה בסבל הנפשי והגופני שסבלה העותרת ביום הפוגרום רק גורם מסייע להתפתחות המחלה האורגנית של M.S., הוא זקף לחשבון הרדיפות את כל ה-100% של נכותה. וזה מפני שאם סיבה א' מולידה סיבה ב', וסיבה ב' מולידה את עצם המחלה או החמרתה, הרי המחלה או החמרתה הינה ילידת הסיבה א', כי «בני-בנים הרי הם כבנים».

ג

אין, איפוא, כל סתירה הגיונית בין הסיפא והרישא של דברי ד"ר פלדמן, ולכן לא צדקה ועדת העררים בראותה את חוות-דעתו של ד"ר פלדמן כיסוד ובסיס לדחיית תביעת העותרת להכרה בנכותה, בשיעור של 100%, כתוצאה מרדיפות הנאצים.

אני מציע, איפוא, לעשות את הצו-על-תנאי החלטי.

ד

השופט לנדוי : אני מסכים.

השופט מני : אני מסכים.

ה

לפיכך הוחלט לעשות את הצו-על-תנאי החלטי, המשיבות ישלמו לעותרת סך 100 לירות כהוצאות הבקשה ושכר-טרחת עורך-דין (כולל).

ניתן היום, כ"א באדר ב' תשכ"ה (25.3.1965).

ו

ז